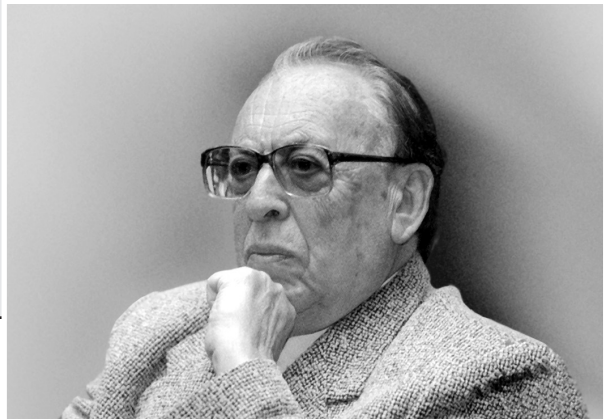

ІСААК МИХАЙЛОВИЧ ТРАХТЕНБЕРГ

**Академік НАМН України,
член-кореспондент НАН
України,
заслужений діяч науки
України,
лауреат Державної премії
в галузі науки і техніки**

11 листопада виповнюється 90 років з дня народження і 65 років наукової, педагогічної й громадської діяльності видатного українського вченого в галузі медицини праці та профілактичної токсикології, академіка НАМН України, члена-кореспондента НАН України, заслуженого діяча науки України, лауреата Державної премії в галузі науки і техніки Ісаака Михайловича Трахтенберга.

Випускник Київського медичного інституту перших повоєнних років І. М. Трахтенберг розпочав свою науково-дослідницьку та педагогічну діяльність на кафедрі гігієни праці цього самого інституту. Тут він починає працювати асистентом, а згодом доцентом кафедри гігієни праці. Під керівництвом відомого гігієніста академіка АМН СРСР Л. І. Медведя молодий науковець розпочав експериментальні розробки, присвячені токсикології органічних сполук ртуті – етилмеркурфосфату та етилмеркурхлориду. Результати цих досліджень згодом узагальнені в кандидатській дисертації «К токсикологии органических соединений ртути – этилмеркурфосфата и этилмеркурхлорида», яка була захищена в 1950 році, а вже в 1964 році І. М. Трахтенберг успішно захищає докторську дисертацію на тему «Микромеркуриализм как гигиеническая проблема», обирається на посаду професора кафедри, а в 1966 році йому присвоєно вчене звання професора. Науково-дослідницьку роботу в ці та подальші роки Ісаак Михайлович поед-

нує з викладацькою діяльністю в стінах Київського медичного інституту імені академіка О. О. Богомольця.

Розробка проблем впливу на організм екзогенних чинників малої інтенсивності стала одним з основних напрямів наукових досліджень І. М. Трахтенберга. За його ініціативою виходить колективна праця під назвою «Вопросы промышленной и сельскохозяйственной токсикологии» (1964 р.). Наприкінці шестидесятих років минулого століття виходить монографія І. М. Трахтенберга «Хроническое воздействие ртути на организм» (1969 р.), яка отримала широке визнання фахівців як в Україні, так і поза її межами.

І. М. Трахтенберг одним з перших вітчизняних гігієністів і токсикологів розпочинає гігієнічні дослідження полімерів. Ці дослідження узагальнені в колективній монографії за його редакцією «Токсикологическая оценка летучих веществ, выделяющихся из синтетических материалов». Він також проводить дослідження з питань фізіології розумової праці, вивчення механізму «сеченівського феномена», взаємозв'язку втоми та відновлення. За підсумками проведених досліджень опубліковано низку наукових робіт, у 1970 році в співавторстві з членом-кореспондентом АМН СРСР Г. Х. Шахбазяном виходить підручник «Гигиена умственного труда», а в 1971 році – монографія «Гигиена умственного труда».

У 1972 році І. М. Трахтенберг переходить на науково-дослідницьку роботу в Київський НДІ гігієни праці і профзахворювань МОЗ України (нині ДУ «Інститут медицини праці НАМН України»). Увесь подальший науковий шлях вченого пов'язаний з цією відомою установою. Тут було організовано лабораторію промислової токсикології і гігієни праці при використанні хімічних речовин, яку очолив Ісаак Михайлович. Колектив цієї лабораторії під його керівництвом вже понад 40 років успішно розробляє актуальні проблеми медицини праці, профілактичної токсикології, медичної екології. Слід відзначити, що в діяльності лабораторії з самого початку був закладений принцип органічного поєднання постановки експерименту на тваринах з гігієнічними спостереженнями безпосередньо за умов виробництва.

Працюючи в Інституті, І. М. Трахтенберг продовжив експериментально-токсикологічні і клініко-гігієнічні розробки проблеми «ртутної небезпеки». Результати цих багаторічних досліджень узагальнені в значній кількості публікацій, а також у монографії «Ртуть и ее соединения в окружающей среде» (1990 р.). У подальшому наукові інтереси Ісаака Михайловича та очолюваного ним колективу були зосереджені на вивченні впливу на організм інших важких металів – свинцю, кадмію, кобальту, хрому, міді, а згодом на перший план вийшли питання комбінованої дії важких металів і радіації.

З ім'ям І. М. Трахтенберга пов'язане також коло питань з розробки проблеми норми в профілактичній токсикології. Результати цих досліджень опубліковано в наукових монографіях, одна з яких – «Показатели нормы у лабораторных животных в токсикологическом эксперименте» (1978 р.). Книга була пізніше видана також за кордоном (1984 р.). Розвитком цього наукового напрямку стала колективна монографія, що вийшла за редакцією І. М. Трахтенберга – «Основные показатели физиологической нормы человека» (2001 р.).

У 1980–1990 роках І. М. Трахтенбергом опубліковано понад 400

робіт, у тому числі 20 монографій та посібників. Серед них: «Методы изучения хронического действия химических и биологических загрязнителей» (1987 р.), «Химические факторы производственной среды и сердечно-сосудистая система» (1992 р.), «Тяжелые металлы во внешней среде: гигиенические и экологические аспекты» (1995 р.).

За ініціативою Ісаака Михайловича протягом останніх десяти років активно розробляється проблема вікової токсикології, зокрема, дія малих доз хімічних речовин і реакції на них організму залежно від віку. Результати експериментальних досліджень за цією проблемою знайшли відображення в колективних монографіях «Нариси вікової токсикології», що вийшла українською та російською мовами (2005 р., 2006 р.) та «Очерки физиологии и гигиены труда пожилого человека» (2007 р.), у якій розглядаються вікові аспекти гігієни праці.

Паралельно з традиційними експериментальними дослідженнями І. М. Трахтенберг та його співробітники проводять пошук і розробку альтернативних методів і тест-систем для вивчення токсичності ксенобіотиків. Цій проблемі присвячено монографію «Лікарська токсикологія. Альтернативні методи і тест-системи», що вийшла в світ за його редакцією в 2008 році.

Останніми роками під керівництвом Ісаака Михайловича розпочалися дослідження у новій галузі – нанотоксикології.

Протягом багатьох років Ісаак Михайлович плідно співпрацює з токсикологами та фармакологами, гігієністами та екологами, успішно готує наукові кадри. Під керівництвом академіка НАМН України І. М. Трахтенберга підготовлено і захищено понад 50 дисертаційних робіт.

Вагомою є багаторічна науково-організаційна робота. На І. М. Трахтенберга в різні роки були покладені обов'язки головного позаштатного фахівця з профілактичної токсикології МОЗ України, голови комісії з науки Правління Українського наукового товариства гігієністів, члена спеціалізованих рад

із захисту дисертацій при Інституті медицини праці НАМНУ та Інституті фармакології і токсикології НАМНУ, члена редколегій і редакційних рад низки міжнародних і вітчизняних періодичних видань. Він також бере активну участь у роботі Комітету з питань гігієнічної регламентації МОЗ України, Державного експертного центру МОЗ України.

Ісаак Михайлович – високоінтелектуальна і ерудована людина. На рубежі тисячоліть розкрився його літературний талант у жанрі наукової публіцистики і мемуаристики. Широкої відомості набула трилогія «Запоздалые заметки» (2000 р., 2001 р., 2002 р.). На сторінках мемуарних нотаток читач зустрічається з видатними діячами вітчизняної медицини, інших галузей науки. Продовженням його спогадів про події далекі, нещодавні та сучасні, про друзів, рідних та колег є видання «Остановиться, оглядеться...» (2008 р.). У ньому – роздуми автора про життя, науковий шлях, політику і суспільство, уроки минулого, реалії сьогодення, надії на майбутнє. Добре відомі численні виступи Ісаака Михайловича на сторінках періодичних громадсько-політичних видань, що присвячені гострим проблемам сучасного життя, пробле-

мам організації науки та підготовки наукових кадрів, вихованню молоді на прикладах життя видатних діячів медичної науки і охорони здоров'я. Ісаак Михайлович очолює Клуб творчої інтелігенції імені академіка В. В. Фролькіса. Активна діяльність клубу сьогодні – це світла пам'ять і данина своєму товаришеві, видатному вченому – фізіологу і геронтологу Володимирі Веніаміновичу Фролькісу.

Викликає захоплення, що академік І. М. Трахтенберг зустрічає славний ювілей, сповнений творчих планів і задумів, та, як завжди, продовжує багато працювати.

Колеги та друзі вітають Вас, вельмишановний Ісааке Михайловичу, з визначним ювілеєм, шанують як видатного вченого, учителя, людину глибоких та різносторонніх знань, непересічного інтелекту та таланту спілкування.

Бажаємо Вам міцного здоров'я, довгих років життя та творчої наснаги.

*ВГО «Асоціація фармакологів України»
ДУ «Інститут фармакології та
токсикології НАМН України»
Редколегія журналу «Фармакологія
та лікарська токсикологія»*